

АҚШ ПЕН ҚЫТАЙ АРАСЫНДАҒЫ САУДА-ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚАҚТЫҒЫС

Балапанова Жансая Армандақызы

zbalapanova02@gmail.com

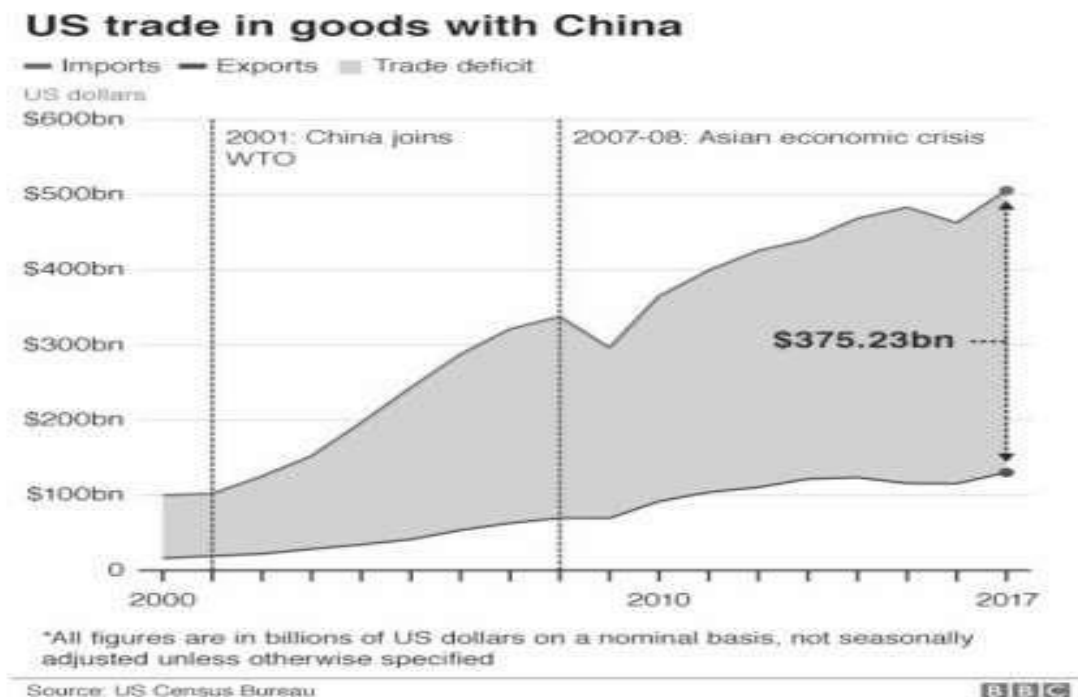
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰҰ Халықаралық қатынастар факультетінің
Халықаралық қатынастар кафедрасының 3 курс студенті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Далелхан А.

Қытай мен Америка Құрама Штаттары арасындағы сауда қатынастары соңғы жылдары шиеленісе түсті. Бұған АҚШ экс-президенті Дональд Трамп жүргізген «бәрінен бұрын Америка» саясаты себеп болды. АҚШ билігі қытайлық серіктестерін зияткерлік меншік пен технологияларды ұрлап әкететін агрессивті сауда саясатында бірнеше рет айыптады. Осыған байланысты 2018 жылдың жазында Трамп Қытайдан әкелінген жоғары технологиялы тауарлардың 1100 түріне баж салығын салудан тұратын Қытайға қарсы санкциялар енгізді. Енді бұл өнімдерге 25% салық салынады, бұл екі ел арасындағы экономикалық қатынастарға айтарлықтай зиян келтіреді [1].

Бұған дейін Американың халықаралық сауда жөніндегі өкілі Роберт Лайтхизер Қытай ҚХР-мен ынтымақтастықта болғысы келетін американдық компанияларды қытайлықтар АҚШ технологияларын ашуы үшін өз филиалдарын ашуға өз өнімдерін экспорттауға мәжбүрлеп отыр деген. Сондай-ақ, Қытай заңнамасына сәйкес американдық фирмалар қолданушылардың жеке ақпараттарына және технологиялық құпияларына қол жетімділікті ашатын бағдарламалық жасақтама кодтарын Қытай билігіне беруге мәжбүр болады. Бұл проблема АҚШ экономикасының үлкен шығындарына және зияткерлік меншікті ұрлаудан зардап шеккен компаниялардағы жұмыс орындарының қысқаруына әкеледі[2].

Американдық зияткерлік меншікті ұрлау жөніндегі комиссияның есебіне сәйкес, Америка Құрама Штаттары жыл сайын 600 миллиард доллар жоғалтады[3]. Бұл факт АҚШ-тың ҚХР-ға қарсы протекционистік тарифтерді енгізуінің тағы бір себебі болып табылады. Вашингтон Қытай технологияларының дамуы көбіне АҚШ-тың дамуына байланысты деп санайды, нәтижесінде Америкада ойлап тапқан, бірақ Қытайда өндірілген тауарлар штаттарға асыра маржамен оралады[4]. Сондықтан Америка сауда тапшылығын төмендеткісі келеді, бұл АҚШ Сауда министрлігінің мәліметтері бойынша 2017 жылы 811 млрд долларды құрады, оның ішінде Қытаймен сауда - 375,7 млрд долларды құрады. 1-суретте 21 ғасырдың басынан бастап АҚШ-та импортталған қытайлық тауарлардың қарқынды өсуімен сипатталатын график көрсетілген.

Сурет-1. АҚШ-тың сауда тапшылығы, млрд.долл.[5].

Кесте 1. АҚШ пен Қытай қатынасына PEST талдау.

Саяси

1. АҚШ Қытай шенеуіктеріне қарсы санкция қабылдауы – АҚШ-тың бірнеше лауазымды шенеуіктеріне санкция қойды;
2. АҚШ Қытайды Шынжандағы ұйғырлардың құқығын бұзды деп айыптады – Қытайдағы жасырын лагерь мәселесін жаһандық жағдайда көтерілді;
3. Пандемия мәселесінде Қытайды айыптауда – Қытайдың халықаралық дәрежесін түсіруде

Әлеуметтік

1. АҚШ Қытай желілерін (TikTok және т.с.с) қолдануды шектеуі – халық, әсіресе жастардың наразылығын келтірді;
2. АҚШ Қытайдың 1000 студентінен визаны қайтып алуы – Қытайлық студенттердің білім алуына шектік

Экономикалық

1. АҚШ пен ҚХР арасындағы сауда соғысы – жаһандық экономикаға қатты соққы әкелді;
2. АҚШ-тың Қытайға тарифтер орнатуы – Қытайдың АҚШ-тан тауарды көбірек алу мүддесі

Технологиялық

1. АҚШ-тың Қытайдың Huawei, 56 желілеріне қарсы шығуы – әлемдік көшбасшы компаниялардың бірі болып келе жатқан Huawei-дің әлсіреуіне әкелуі мүмкін

PEST талдауды қорытындылай келе, АҚШ пен Қытай арасында саяси қатынастары басым. Талдау барысында, АҚШ-тың Қытайға қарсы әрбір әрекеті, Қытайға кері әсерін тигізетінің көруге болады.

Трамп санкциялар енгізуінің тағы себептерінің бірі - АҚШ-тың өзінің негізгі сауда қарсыласын әлсірету арқылы халықаралық аренада өзін көрсетуге ұмтылуы болды. Осылайша, 2013 жылы Си Цзиньпин идеясын айтқан «Бір белдеу, бір жол» жобасы болашақта Қытайға өзінің ықпал ету аумағын кеңейтуге, сатудың жаңа нарықтарын иеленуге және Азия, Африка, Еуропа арасында инвестициялық байланыс орнатуға мүмкіндік беруі мүмкін[6]. Бұл жоба

«Жібек жолы» өтетін аймақтардағы экономикалық, саяси және мәдени мұраларына байланысты АҚШ үшін мүлдем тиімсіз. Жалпы, АҚШ-тың Қытайға қарсы саясаты келесі бағыттарда жүзеге асырылуда:

1) Тайваньға американдық қаруды жеткізу және онымен әскери байланыстарды нығайту;

2) АҚШ конгресінің Қытайға қарсы санкциялар қабылдауы;

3) Гонконгтағы тәртіпсіздіктерді Пекинге қысым жасау үшін пайдалану

Сонымен қатар, Қытай тауарларының импорты үшін баж салығын енгізумен бірге АҚШ Дүниежүзілік Сауда Ұйымының негізгі ережелерінің бірін, яғни «ұлттық сауда режимінің қағидасын» өрескел бұзатындығын, онда ДСҰ тізіміндегі елдер шетелдік тауарларды ішкі салықтар мен алымдар саласындағы, сондай-ақ сыртқы сауданы реттейтін ұлттық заңнамаларға қатысты ұлттық тауарларға қатысты тәртіп ұсынуы керек екенін ескеру қажет. Осы бұзушылықтың салдарынан ЕО, Ресей, Норвегия, Канада, Мексика және Түркия ДСҰ-дан АҚШ-қа қарсы жаңа сауда кедергілерін қарастыру үшін пікірталас тобын құруды сұрады. Осы қауіпке жауап ретінде Америка экс-Президенті өзінің экономикалық қауіпсіздігі үшін не жақсы және сауда мүдделерін қорғау үшін қандай санкциялар қолданылуы керек екенін тек АҚШ-тың өзі шешуге құқылы деді. Бұл сөздерге жауап ретінде ҚХР Сыртқы істер министрлігінің басшысы Ван И бұл санкциялар негізінен Америкаға әсер етіп, оның экономикасына ғана емес, сонымен бірге бүкіл әлемдегі іскерлік беделіне нұқсан келтіреді деп айтты[7].

Қытайдың мүддесі жайлы айтатын болсақ:

Қытай экономикалық өсудің айтарлықтай баяулауына, қаржы резервтерінің қысқаруына, бюджет тапшылығына және тұрақсыз, өте осал және көп бағытты капитал ағынына байланысты АҚШ-пен сауда келісіміне қол жеткізуге мүдделі. Қытайға американдық тараптан кепілдік қажет. Алайда, тәжірибе көрсеткендей, Америка Құрама Штаттарына қатысты кез-келген мәміле оңай жасасқандай оңай жойылуы мүмкін. Осыған сүйене отырып, аталған келісім уақытша болуы ықтимал.

Егер бұл сауда соғысы әлемдегі екі ірі экономика арасында жалғаса берсе, бұл екі елге ғана емес, басқа елдерге де үлкен әсер етеді.

АҚШ-қа әсері:

– АҚШ облигацияларының көп бөлігі Қытайда. Егер Қытай осы облигацияларды сата бастаса, бұл АҚШ экономикасына үлкен кері әсерін тигізеді және доллардың құны төмендеуі мүмкін;

– Қытай тауарларына салықтың өсуі АҚШ-тағы адамдар бұрынғыдай арзан бағамен қол жетімді тауарларға жоғары бағаны төлеуі керек дегенді білдіреді. Мұнда орта тап шығынға батып отыр;

– Американдық фермерлер Қытайға соя экспортынан пайда табады. Қытай да АҚШ-қа өз ережелерін қатаңдатқандықтан, соя өсірушілері шығынға батады;

– АҚШ-тағы жекелеген салалар шикізат ретінде Қытай импортына тәуелді;

– Егер Қытай өз валютасын құнсыздандырса, қытайлық тауарлар әлдеқайда арзандайды және осылайша американдық тауарларға үлкен бәсекелестік туғызады;

– Трамп Қытай тауарларына қосымша баж салығын жариялаған кезде, АҚШ-тың акциялары ең нашар құлдырауға ұшырады;

– АҚШ-пен сауда жасайтын бірнеше басқа елдер кепілдік саясатына байланысты Америка Құрама Штаттарына деген сенімділігін жоғалтады;

– Қытай АҚШ-тан Boeing коммерциялық ұшақтарын сатып алады. Егер ол америкалықтан емес, оларды Еуропадан сатып ала бастаса, бұл АҚШ-тың ұшақ жасаушылары үшін үлкен шығын болады;

– Қытай Қытайда орналасқан АҚШ компанияларына қосымша шектеулер енгізуі мүмкін;

– Егер Қытай АҚШ тауарларына қатысты шектеулерді күшейтсе, АҚШ-та жұмыс орындары көбейеді.

Қытайға әсері:

– АҚШ - Қытай тауарларын импорттайтын ірі елдердің бірі;
– Бірқатар елдер, соның ішінде Жапония, Оңтүстік Корея, Қытайдың патенттік және сауда маркаларын бұзуынан зардап шекті. Қытайда Қытайда жұмыс істейтін шетелдік компаниялар өз технологияларын қытайлық компаниялармен бөлісуі керек деген ереже бар. Содан кейін қытайлық компаниялар патенттерді бұзады және ұқсас өнімдерді арзан бағамен шығарады. Бүгін біз осы мәселеге ерекше назар аударамыз. Бұл күреске көптеген басқа елдер қосылуы мүмкін, осылайша Қытай ДСҰ-ның қысымына ұшырауы мүмкін.

Үндістанға әсері:

– Егер АҚШ-тағы инфляция мен пайыздық мөлшерлемелер сауда соғысына байланысты көтерілсе, инвесторлар Үндістан сияқты дамушы елдерге емес, АҚШ-қа ақша сала алады.

– Қор нарығындағы құбылмалылық пен ауытқулар алтынның қымбаттауына әкелуі мүмкін. Үндістер алтынға құмар болғандықтан, бұл экономикаға айтарлықтай әсер етеді.

Басқа елдерге әсері: -

– Қытайдан келетін импорттың бәрі бірдей қытайлық тауарлар емес. Кейбір елдер өз өнімдерін Қытайда жинайды, өйткені Қытай бірнеше жеңілдіктер ұсынады, сонымен қатар арзан жұмыс күші бар. Осылайша, Қытай импортына қойылатын шектеулер осы елдердің экономикасына әсер етеді;

– Осы сауда соғысына байланысты Азия қор биржалары көптеген ауытқуларға тап болды. Көптеген Азия елдерінде қор биржалары құлдырады;

– Әлемдегі ең ірі екі экономиканың арасындағы сауда соғысы халықаралық экономика үшін мүлдем жақсы емес.

Егерде АҚШ пен Қытай арасындағы сауда соғысы біршама әлсіресе, онда әлемдік экономика үлкен өзгерістерге ұшырамайды. Бұл жағдайда көмірсутектерге әлемдік бағалар баяу өсе береді және оларға деген қазіргі сұраныс сақталады, бұл ЕАЭО шеңберінде энергетикалық ынтымақтастықты дамытуға оң негіз жасайды.

Егер мұндай сауда соғысы қайта жалғасып қана қоймай, өршіп кетсе (мұндай сценарий болу ықтималдығы аз), онда дүниежүзілік қаржылық-экономикалық дағдарыс басталуы мүмкін және ол біріншіден АҚШ-та пайда болады. Бұл жағдайда әлемдік нарықта көмірсутегі шикізатына деген сұраныс айтарлықтай төмендейді. Бұл мұнай мен табиғи газдың әлемдік бағасының айтарлықтай төмендеуіне әкеледі, яғни Ресей мен Қазақстан сияқты ЕАЭО мүше-мемлекеттерінің экспорттық әлеуетіне өте жағымсыз әсер етеді.

Бұл арада ҚХР мен АҚШ арасындағы сауда соғысы салдарының ЕАЭО мүше мемлекеттеріне және жалпы ұйымға әсері шектеулі.

Біріншіден, юань бағамының төмендеуі Қытайдың біздің елдерімізге экспортының аздап өсуіне әкеледі. Сонымен бірге ұлттық валюталарымыздың бағасы да төмендеуде, бұл өзара есеп айырысуды өтейді.

Екіншіден, қытайлықтар АҚШ-тан сатып алудан бас тартатын (мысалы, мұнай) ЕАЭО елдеріндегі тауарлардың ҚХР-ға экспорты өсуде. Бұл ұйымның жалпы нарықтарының дамуына оң әсер етеді.

Егер Америка Кұрама Штаттарында сөзсіз жаһандық сипат алатын қаржылық-экономикалық дағдарыс туындаса, жағдай әлдеқайда нашар болады. Қазірдің өзінде Америка экономикасында рецессия белгілері бар. Бұл жағымсыз факторды ЕАЭО-ның барлық мемлекеттері өздерінің экономикалық стратегияларын құру кезінде ескеруі керек.

Қорытындылай келе, Пекин мен Вашингтон арасындағы сауда соғысы бүкіл әлемге әсер етеді деуге болады. Қытайдан АҚШ экономикасына жауап санкцияларынан басқа, Еуропалық Одақ және басқа елдер сияқты бұрынғы американдық сауда серіктестерінің реакциясы болады. ЕО пен Қытайдың бірігуі бүкіл мемлекеттер арасындағы саяси

қатынастардың нашарлауына және жалпы әлемдік сауданың қайта құрылуына әкелетін әлемдік сауда соғысын тудыруы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттердің тізімі

- 1.Трамп подписал меморандум о введении торговых ограничений против Китая / [Электрондықресурс]URL:<https://www.rbc.ru/politics/22/03/2018/5ab3e08c9a794775d5a21503?from=main> (дата обращения 23.09.2018)
- 2.США vs Китай: почему Вашингтон проигрывает в торговой войне / [Электрондық ресурс] URL: <https://www.rbc.ru/economics/08/07/2018/5b3f826a9a7947586ac7d67a> (дата обращения 19.09.2018).
- 3.Удар на \$60 млрд: чем обернется торговая война между Китаем и США / [Электрондық ресурс] URL: <https://www.rbc.ru/economics/23/03/2018/5ab3dcce9a794774c773dc8a> (дата обращения 22.09.2018).
- 4.Ворует ли КНР у США интеллектуальную собственность? / [Электрондық ресурс] URL: <https://news.rambler.ru/asia/40171613-voruet-li-knr-u-ssha-intellektualnuyu-sobstvennost/> (дата обращения 20.09.2018).
- 5.Сурет 1 / [Электрондық ресурс] URL: <https://www.bbc.com/news/world-43512098>
- 6.Стратегия экономического развития "Один пояс — один путь" / [Электрондық ресурс] URL: <https://ria.ru/spravka/20170514/1494097368.html> (дата обращения 23.09.2018).
- 7.Хватка Трампа. Поможет ли ВТО Америке в торговой войне с Китаем / [Электрондық ресурс] URL: <http://www.forbes.ru/biznes/359801-hvatkatrampa-pomozhet-li-vto-amerike-v-torgovoy-voyne-s-kitaem> (дата обращения 21.09.2018).